

LINGVISTIČKA ANALIZA YU-ROKA: RIBLJA ČORBA¹

1. Zašto Riblja čorba?

Riblja čorba je bez sumnje jedan od najpopularnijih i najznačajnijih srpskih i jugoslovenskih rok sastava² sa izdavačkim kontinuitetom od 30 godina tokom kojeg se jezički izraz u pesmama menjao i sazrevao tako kako se menjao i sazrevao njihov glavni autor Bora Đorđević. Počevši od 1979. godine pa do 2009. godine, bend je objavio ukupno 18 albuma. Prateći sve ono što se događalo u njemu i oko njega, Bora Đorđević je kroz rokenrol i neosporivi jezički talenat stvorio jedinstven i prepoznatljiv izraz. Slikajući ostrim potezima sociokulturni 'zeitraum' stare Jugoslavije, pevajući o stvarima o kojima su svi ostali ćutali, o politikanstvu, nepravdi, polusvetu, Đorđević je zaslužio epitet *prvog srpskog uličnog pesnika novije generacije*³. Njegov potencijal ne samo kao tekstopisca već i pesnika dobio je svoju potvrdu i u 5 zbirki pesama objavljenih tokom osamdesetih i devedesetih⁴.

2. Predmet i cilj

Rad se bavi lingvističkom i lingvostilističkom⁵ analizom⁶ tekstova *Riblje čorbe*. Skicirajući jedinstveni idiolektatski univerzum Borisava Bore Đorđevića, pevača, tekstopisca i idejnog tvorca *Riblje čorbe*, rad nastoji da odgovori na pitanje kom jezičkom varijetetu pripadaju ovi tekstovi. Predmet obrade su najupečatljiviji stilemi⁷ na fonetsko-fonološkom, morfološkom i leksičkom planu te povezanost lingvističkih mehanizama kojim su nastali i učinka koji ostvaruju u funkcionalnim i tematskim okvirima pesama. Rad je zasnovan na korpusu od 212 tekstova.

¹ Rad je raden u koautorstvu i tako je podeljen da se u ovom prvom delu bavi lingvostilističkom analizom dok se u drugom delu, koji će biti naknadno objavljen na drugom mestu Kelih/Fuks (2012), obrađuje pitanje pripadnosti ovih tekstova dijastratičkim varijantama srpskog jezika.

² Opšte informacije o jugoslovenskom rokenrolu i *Ribljom čorbi*, kao integralnom delu jugoslovenske rok scene v. Janjatović (1998:148-156); o istoriji yu-roka i njegovim sociokulturnim aspektima v. Tomc (2003), Pogačar (2008).

³ Pored citirane konstatacije, Aleksandar Popović u predgovoru knjizi *Ravnodušan prema plaču* nastavlja rečima na osnovu kojih možemo ponešto zaključiti o Đorđevićevom stilu, a samim tim i o izboru potencijalnih jezičkih sredstava kojim će taj stil biti izražen: „Poeziju Bore Đorđevića odlikuju sva ona najdragocenija obeležja takozvane ulične poezije, a to su jasnoća, žestina, sažetost i prepoznatljivost. Ono što objedinjuje sve ove pesme u jednu zbirku, to je jedan poseban, pomalo zajedljiv, najviše duhovit i uvek poseban način mišljenja o svekolikim pojavama, stvarima i protagonistima“ (Đorđević 1985).

⁴ Đorđević (1985, 1987) i druge.

⁵ Lingvističku stilistiku ili lingvostilistiku Pranjić shvata kao studij ekspresivnih i impresivnih vrednota svojstvenih različitim izražajnim sredstvima kojima raspolaže jezik (Pranjić 1968:51).

⁶ Pod lingvostilističkom analizom podrazumeva se takva analiza koja jezičke pojedinosti tumači sa aspekta stilske učinka koji one u tekstu proizvode. Kreirane autorovom namerom da kroz jezičke mehanizme izrazi određeni stav, ideju, misao ili osećanje, takve pojedinosti postaju bitnim markerima njegovog stila. Ti će jezički postupci neretko odstupati od standardnog izraza kao pravi primer onog što zovemo 'licentia poetica' ili pesnička sloboda. Ovakvo se objašnjenje u snažnoj meri oslanja na Pranjićevo tumačenje gde se kaže: Lingvostilistička analiza takva je analiza koja će u svakoj prilici, svakom detekcijom počivati isključivo na goloti jezične činjenice, počivati na odmjeravanju načina kako jezični podatak funkcionira u jezičnom sustavu izvan beletrističkog konteksta i na razabiranjima onoga što mu je u takvu kontekstu pridodato“ (Pranjić 1968:111).

⁷ Osnovna jedinica lingvostilistike jeste stilem, shvaćen kao ona jedinica koja nosi određenu stilsku informaciju (Katnić-Bakaršić 1999:12). Stilemom se nazivlje jedinica pojačanja izražajnosti (Pranjić 1968:61).

3. Fonostilistika⁸

Prema obeležjima na fonetsko-fonološkoj ravni, tekstove *Riblje čorbe* smestićemo u okvire šumadijsko-vojvodanskog dijalekta, jednog od dva standardna dijalekta na kojima srpski jezik počiva, koji karakterišu četvoroakcenatski novoštokavski sistem i ekavska zamena jata. Ipak, pojedine crte ovog dijalekta nisu prihvaćene u standardu. Sažimanje vokalskih grupa *-ao, -eo, -uo > -o* kod radnog glagolskog prideva u muškom rodu jednine registrovano je kao jedna od najčešćih takvih crta (Ивић 1985:76):

- (1) rek'o=rekao, čit'o=čitao, vid'o=video, uz'o=uzeo, pritisn'o=pritisnuo⁹

Autor naizmenično koristi standardne i redukovane oblike što znači da je svestan razlike među njima, kao i fonetsko-fonoloških mogućnosti koje ti redukovani oblici nude koristeći ih često da bi udovoljio zahtevima rime (2) ili stiha (3), kako bi ostao u okvirima odabranog metričkog obrasca (osmerac, deseterac):

- (2) Tvoje oko sad je modro, Kad je jednom u Afriku svrn'o,
od batina sam te odr'o. on je crnce zavio u crno.
- (3) Vuk'o si na svoju stranu, Sad sam zaš'o u godine pozne,
negde prema Vatikanu. pa ne mogu da nosim špilhozne¹⁰.

Da bi se uklopio u rimu, Đorđević neće oklevati da manipuliše ni drugim fonetsko-fonološkim osobinama srpskog jezika kao što je, na primer, upotreba nepravilnih i u dijalektu često prisutnih formi sa neizvršenom sibilizacijom¹¹ (Okuka 2008:133):

- (4) Nije lepo da ti zapneš svojski, Lep je Džigi, ko u knjigi, (knjizi)
dok ja služim narodu u vojski. (vojsci) većito u drugoj ligi¹².

Drugi fonetski dijalektizam vredan pomena je redukcija nestabilne foneme /h/ (Ивић 1985:74). Ta nestabilnost se ogleda u činjenici da se u nekim slučajevima [h] jasno artikuliše, a u drugim pak ne [ʔ]. Čak ima primera da se kod istih reči u jednom kontekstu [h] pojavljuje a u drugom izostaje:

- (5) Danas nema mleka, danas nema hleba... ...i 'oće 'leba bez motike.
Priznajem da bih mešao malter... Bio bi' lud sto posto...¹³

Sa stanovišta paradigmatske uzrok ove pojave leži u neslovenskom poreklu glasa /h/ dok sintagmatika vidi ovu redukciju kao rezultat fonetske nekompatibilnosti u govornom lancu. U svakom slučaju, inicijalna i finalna pozicija su najpodložnije ovoj promeni, primećenoj kod pojedinih gramatičkih (6) i leksičkih (7) kategorija:

- (6) prezent glagola hteti ona na tanjiru 'oće da mi dadne.
1. lice jednine aorista glagola biti ...ja bi' sve srušio za ovu moju.
1. lice jednine aorista ...pa zato odo' ja u večna lovišta¹⁴.

⁸ Fonostilistika je stilistička disciplina koja promatra izražajna sredstva na planu fonetike i fonologije (promatra glasove, njihove opozicije, distinktivnu tj. razlikovnu, semantičku tj. značenjsku funkciju tih opozicija i sve jezične pojave koje su zvuk) (Pranjić 1968:112).

⁹ Iz: *Gnjilane, Kada padne noć, Neću da te volim, Mobilni*.

¹⁰ Iz: *Ljubomorko, Žikica Jovanović Španac, Al Kapone, Deca*.

¹¹ Glasovna promena pri kojoj k, g, h ispred vokala i u pojedinim gramatičkim oblicima daju c, z, s.

¹² Iz: *Kaži, ko te ljubi dok sam ja na straži, Džigi Bau story*.

¹³ Iz: *Danas nema mleka, Član mafije, Volim, volim žene, Lud sto posto*.

¹⁴ Iz: *Mobilni, Jedino moje, Danas nema mleka*.

- (7) 'leba=hleba, 'ladovina=hladovina, 'alo=halo, odma'=odmah¹⁵

Na nestabilnost glasa /h/ u tekstovima *Riblje čorbe* pored pomenutih lingvističkih činjenica utiče i pragmatički kontekst. Iako ne možemo tvrditi da je autor svesno izostavljao glas /h/, proizvedeni fonostilistički učinak odlično funkcioniše u tematskim okvirima pesama. Naime, kada je reč o srpskom jeziku, poznato je da se pojam dijalekta, opravdano ili neopravdano, dovodi u vezu sa selom, radništvom i seljaštvom, siromašnjim i slabije obrazovanim slojevima društva, narodom u socijalnom smislu. Jedan dobar deo pesama bavi se upravo takvim temama a Đorđević je izostavljanjem glasa /h/ svojim pesmama dao pravi 'narodski' zvuk.

U pesmi *Zelena trava doma mog*, koja predstavlja parodiju poznate američke kantri pesme *Green green grass of home*, nailazimo na fonostilistički postupak gde autor glasovima i rečima srpskog jezika dodeljuje vrednost američkog izgovora i intonacije. Vrhunac ovog stilsko-satiričnog postupka kojim autor izražava negativan stav prema američkom svetu jeste podražavanje američkog izgovora foneme /r/¹⁶:

- (8) Moj rodni grad je tamo dole,
a tamo dole svi me vole,
a ispred *vata čekaju mama i tata*,
ispred *kuće* ruke širi *Meji*,
ja joj kažem 'ajd ne *seji*,
ja idem da vidim zelenu travu doma mog¹⁷.

Pravi primer fonostilema¹⁸ nalazimo u pesmi *Crna Gora, Bar* u kojoj autor podražava ijekavicu ismevajući crnogorskog muškarca i njegov odnos prema ženama:

- (9) ...noge su mi *smrdjele* kano da sam tvor,
u *nesvijest* je pala pa je onda ležala,
a ja sam je zaskočio da ne bi *bježala*¹⁹.

Međutim, Đorđević će upotrebiti ijekavicu i u ozbiljnijim kontekstima kao što je pesma *Majko* u kojoj se upotrebom ijekavice aludira na ratna zbivanja na prostoru bivše Jugoslavije:

- (10) ...majko, širi noge *obadvije*,
da se vratim gde sam bio *prije*²⁰.

4. Morfostilistika²¹

Kada je reč o morfostilistici, autor na raspolaganju ima daleko više jezičkih sredstava da na kreativan i sebi svojstven način u određenu morfološku kategoriju 'upakuje' svoj stav, misao ili osećanje. Ovde navodimo nekoliko najzanimljivijih.

¹⁵ Iz: *Zašto sam otišao blues, Crno-beli svet, Crna Gora, Bar, Dijabola*.

¹⁶ U američkoj varijanti engleskoga jezika pojavljuje se i unazadno, tj. retrofleksno r [ɾ] (engl. retroflex approximant, retroflex rhotic). Ovaj glas nastaje tako što se vrh jezika povlači, a njegov se donji dio približava nadzubnomu grebenu (Ščukanec 2008:67ff.).

¹⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=V5KtUY3UYp8> [12.03.2012]

¹⁸ „Svaki onaj glas, sve one glasovne opozicije, njihovu razlikovnu značenjsku relevantnost i ostale jezične pojave koje su zvuk shvaćen kao psihički kvalitet ili supstancijalni kvantitet–koji izražajnost ističu, zvat ću fonostilemom“ (Pranjić 1968:61f.).

¹⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=JTUFkyXF3ME> [12.03.2012]

²⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=UaD4wJuCK9c> [12.03.2012]

²¹ „Morfostilistika proučava funkcionalno–stilsku markiranost morfoloških kategorija i ekspresivne vrijednosti tih kategorija“ (Katnić-Bakaršić 1999:86).

Jedan od najupečatljivijih morfostilema²² jeste namerna upotreba gramatički nepravičnih oblika (rod, broj, padež, prezent) u koje autor učitava određena značenja: ironičan stav prema velegradu i našem čoveku u njemu (*Amsterdam*), kafanskom prostakluku i pijančenju (*Tezga*), bezbrižnom detinjstvu kada je sve dozvoljeno i sve se prašta (*Deca*):

(11) Tu kurave u <i>izlozi sedu</i> , <i>deca</i> , <i>čutu, pušu</i> , prolaznike <i>gledu</i> , <i>sedu</i> gole ili u <i>negliže</i> mušterije da im pridu bliže.	A kada se <i>opijadu</i> gosti, <i>pićevi</i> ih u glavu <i>opiču</i> , onda budu više nego prosti, ogledalu na sebe ne <i>liču</i> .	Gledam slike kad sam bio nikad više <i>nećem</i> biti mali, pa me nešto u <i>srcetu</i> štreca, biti mali, to mi mnogo fali.

Dalje, da bi opisao i dočarao stanje društva potonulog u konformizam i kolotečinu gde svi žive po šablonu slepo se pokoravajući pravilima, naredbama, dozvolama i zabranama, Đorđević koristi čitave nizove imperatve, glagolskog oblika koji upravo takva značenja denotira (*Kako je lepo biti glup, Pravila*):

(12) <i>Ne bavi</i> se politikom, <i>spavaj, radi, čuti, jedi</i> i <i>ne veruj</i> više nikom, <i>lezi, diž' se, ustaj, sedi</i> .	... <i>nemoj</i> da psuješ, <i>nemoj</i> da pljuješ po podu, kad okolinu zagađuješ i truješ, obavezno <i>povuci</i> vodu, <i>ne govori</i> u stroju, majmune...

Kada je reč o ekspresivnim glagolskim vremenima, aoristu i imperfektu, njihova upotreba je rezervisana za stihove u kojima se autor suočava sa porazima na ličnom planu, najčešće ljubavnim. Ekspresivnim evociranjem događaja iz bliske prošlosti pomoću pomenutih glagolskih vremena, autor postiže efekat stalne aktuelnosti tih događaja i nemoći da ih preboli (*Dva dinara, družo, Noćas gubim meč*):

(13) Dečurliji našoj <i>smišljasmu</i> imena, <i>voleh</i> je sve više svaki Božji dan, <i>ubedih</i> se najzad, to je prava žena.	<i>Voleh</i> te suviše, takve ko ti me <i>ubiše</i> .

Đorđeviću je dobro poznata činjenica da su u književnosti favorizovana glagolska vremena upravo aorist i imperfekat. U skladu s tim, pomenuta glagolska vremena biće korišćena i kada se uspostavlja intertekstualna veza sa nekim književnim delom, likom ili događajem kao što je slučaj sa Šekspirovim *Hamletom* u pesmi *Nešto je trulo u državi Danskoj*²³:

- (14) Kažu da bilo je dobro u državi Danskoj,
al' tikva *puće*, koliko juče,
dode do tuče, *propade* država Danska.

Za ovu priliku poslednji morfostilistički postupak koji ćemo navesti jeste česta upotreba pojedinih tvorbenih obrazaca. U jeziku politike i političara nailazimo na poplavu stranih reči mahom latinskog porekla sa sufiksom *-tio/-tia* koje se u srpskom završavaju sufiksom *-cija* (Klajn 2003:250). Na ovom tvorbenom obrascu Đorđević je izgradio čitavu pesmu *Snage opozicije* zgodno upotrebivši u rimi sve te 'pametne' reči i njihovu tvorbenu srodnost kako bi preneo jasno negativan stav o političarima:

- (15) *Snage opozicije* jačaju svoje *pozicije*,
pevaju *kompozicije* i krše *propozicije*.

²² Morfostilem je osnovna jedinica morfostilistike a predstavlja neku jezičku jedinicu na planu morfologije kojoj je dodata određena stilska, ekspresivna informacija.

²³ Poznata rečenica iz pomenutog dela: *Something is rotten in the state of Denmark*.

pa pišu *rezolucije*, hteli bi *revolucije*,
čuvajmo *institucije*, vršimo *egzekucije*...

Sličan postupak nalazimo i u pesmi *Tito je vaš* gde autor ironično pripisuje drugu Titu pojedina zanimanja nižući imenice *nomina agentis* sa sufiksima *-ac*, *-ist(a)*, *-ar* (Клајн 2003:51ff; 242ff; 41ff.) u jednu parodiju o svemoćnom liku Josipa Broza:

- (16) On je bio *lovac*,
lovac, *ribolovac*,
pijanista, *humanista*
i nikada *onanista*,
splavar, *travar*, *kravar*,
Tito *mašinbravar*,
ranar, *lekar*, *vidar*
i slobodni *zidar*.

5. Leksikostilistika²⁴

Među stilskim markerima na ravni leksikologije, ovom prilikom ograničavamo se na žargonsku leksiku i frazeologiju, stilske postupke koji su karakteristični za tekstove *Riblje čorbe*.

Grupa je od svojih početaka neraskidivo povezana sa žargonom. Naime, sintagma *riblja čorba* je zapravo žargonski izraz za menstruaciju (Андріћ 2005:218; Janjatović 1998:150²⁵). Kada je reč o zastupljenosti žargonske leksike, izdvajamo nekoliko najupečatljivijih semantičkih polja: negativna karakterizacija ljudi (17), ljubav i seks (18), poroci – duvan, alkohol, droga (19), fizičko obračunavanje (20), policija i zatvor (21), (negativna) karakterizacija žene (22), posao i novac (23):

- (17) lešinar, uštva, dripac, kreten, majmun, peder, idiot, baraba, probisvet, drkadžija, šljam, njuška, debil, smrad, dijabola, džudža, seljačina, secikesa, mamlaz, som, jajara, pilićar;
- (18) alat, patak, rašomonac, pornić, batac, ložiti se na nekoga, paliti se, tucati, umočiti, kresati se, prcati, prevnuti, staviti recku;
- (19) bombica, brlja, pljuga, pikavac, krdža, piksla, đankoza, šljemati, ljuštiti, cirkati, usvinjiti se, otvorila mi se dizna;
- (20) šorka, valjati, voštiti, overiti, odrati nekog od batina, lemati, odalamiti, ukokati;
- (21) pandur, murija, ćorka, aps, pendrek, cinkaroš, taster, odležati kuku;
- (22) krava, cava, kurava, pasuljara, riba, opajdara, polovnjača;
- (23) lova, kreda, keš, štek, šljakati;

Vidimo da se u najvećem broju pojavljuju žargonizmi kojima se vrši negativna karakterizacija ljudi, potom oni iz sfere muško-ženskih odnosa i ljudskih poroka. To su najčešće imenice kojima se označava neka osoba, predmet ili apstraktni pojam, ili pak glagoli kojima se stilski i značenjski nijansiraju radnje ili stanja u vezi sa ispijanjem alkohola, izvedbom seksualnog čina i fizičkim obračunavanjem. Promatrajući značenja koja navedeni žargonizmi denotiraju, ispostavlja se kao zaključak da Đorđević koristi

²⁴ Lingvostilistička disciplina koja istražuje stilsko-izražajna sredstva u ravni leksikoloških pojava. Bavi se žargonom, psovka, frazeologijom, neologizmima i sl. Osnovna jedinica je leksikostilem.

²⁵ Grupa je prvo trebalo da se zove *Bora i ratnici*, a onda su se odlučili za *Riblja čorba*. Bio je to beogradski sleng za menstruaciju i slikovito je predstavio direktnu liričnost grupe (Janjatović 1998:150).

žargon u svojstvu stilskog intenzifikatora upravo oko onih tema koje najviše zaokupljaju njegovu pažnju a te su teme na ovaj ili onaj način uvek povezane sa određenim socijalnim grupama (gastarbajteri, pijanci, narkomani, muzičari, kriminalci, političari, radnici, seljaci, malograđani...) u kojima žargon funkcioniše kao njihov jezički eksponent. Koristeći žargon, Đorđević ističe svoju pripadnost ili distanciranje u odnosu na te grupe. Sa druge strane, u pesmama u kojima figuriraju drugi lirski subjekti, Đorđević koristi žargon onako kako se on koristi u književnosti – kao sredstvo karakterizacije likova. U pesmi *Dijabola* govori se o mladiću čiji karakter savršeno opisuje upotrebljeni žargonizam, u *Rečniku žargona* objašnjen kao: *dijabola* – neuravnotežena odn. mahnita osoba; budala, glupak, tupavko; ludak; mali, ograničen (Андріћ 2005:50). Sa druge strane, kada peva o Žiki Živcu, beogradskom preduzetniku i članu takozvane građevinske mafije (*Priča o Žiki Živcu*), Đorđević koristi žargon kako bi opisao ne samo ličnost nego i svet i okruženje u kojem ta ličnost figurira, u ovom slučaju svet kriminala, uterivanja dugova, potkizivača, policijskih prismotri i sl.:

(24) Ja sam dečko <i>dijabola</i> izbačen iz obdaništa, ulica je moja škola od zvanične nemam ništa.	Nikada <i>cinkaroš</i> ²⁶ , nikada <i>taster</i> ²⁷ , čuti da sačuva drugove, ko da na usta zalepi flaster, pa leži tuđe dugove.

Uprkos ustaljenom mišljenju da žargon 'prlja' jezik i parazitira na njegovoj strukturi, Đorđević je našao načina da taj isti žargon uposlji u svojim tekstovima i angažuje ga na održavanju svežine izraza čineći ga verodostojnim i bliskim temama o kojima referiše²⁸. Taj izraz, žargonom 'odruštvenjen', originalan je i buntovan, aktuelan i jezikom i sadržajem, i privlačan, pre svega mladima, ali i onima koji se tako osećaju. Ipak, ako bi se njegove ekspresivne leksičke vrednosti temeljile samo na žargonu, bio bi siromašan. Kao protivtežu žargonu, Đorđević u svoje pesme uvodi frazeologiju koja jezičkom izrazu daje određeni književni kredibilitet. Poruka koja se šalje postaje nešto više od pukog kritikovanja, besciljnog i suviše direktnog. Ona postaje ironija sa stilom, njena oštrica postaje suptilnija ali efikasnija. Jednom rečju, poruka preneti frazeologizmom umesto nemarkiranom leksikom dobija na težini, kako u informacijskom, tako i u stilskom smislu. Posebno je efikasno u tom pogledu povezivanje i približavanje frazeologije i žargona kao što je slučaj u pesmi *Volim, volim žene*:

- (25) Neki što *teraju mak na konac*²⁹,
kažu mi da sam *rašomonac*³⁰.

S obzirom na ograničen prostor, ovom prilikom ističemo da frazeologija u tekstovima *Riblje čorbe* zaslužuje detaljniju, samostalnu obradu i da ćemo ovde samo navesti nekoliko primera i napomenuti da, kao i kod žargona, i ovde možemo između redova iščitati određene autorove stavove, ideje, osećanja i raspoloženja kao što je osećaj ličnog poraza i sudbinskog udesa pod bremenom života, osećaj društvene obeleženosti i izopštenosti:

(26) zašto su se kola slomila na meni... svi me mrze iz dna duše... fali mi koja daska u glavi...	vidim da <i>tapkam u mestu</i> ... <i>bila im je crna ovca</i> ... samo da <i>popijem</i> još jednu s nogu... ³¹

²⁶ *cinkaroš* – dostavljač, potkizivač, denuncijant, izdajnik; tužibaba (Андріћ 2005:288).

²⁷ *taster* – potkizivač, dostavljač, izdajica (Андріћ 2005:245).

²⁸ Žargon uvijek označava opoziciju prema neutralnom, pa prema tome i bezbojnom govoru većine; on označava bijeg od klišeja, ponekad bijeg od svijeta odraslih i moćnih (Katnić-Bakaršić 1999:84).

²⁹ tvrdoglavo ostajati pri svom, inzistirati na siticama, ne popuštati, ići do kraja (Matešić 1982:330).

³⁰ *rašomanac* – (asoc. na film) voajer; (Андріћ 2005:215).

ili, pak kritika društva i socijalne (ne)pravde:

(27) opet prodam rog za sveću... svi prave račun bez krčmara... što ispravljam krivu Drimu...	pa sastavljam kraj sa krajem... kad dođeš bogu na istinu... kadija te tuži, kadija ti sudi... ³²

Dakle, dosadašnja lingvostilistička analiza pokazuje da su pesme *Riblje čorbe* amalgam različitih dijastratičkih varijanata srpskog jezika: s jedne strane, reč je o klasičnom poetskom diskursu (forma, stih, rima), a sa druge o 'neutralnom' razgovornom jeziku sa elementima dijalekta i žargona. Ove pretpostavke biće dalje empirijski razrađene u Kelih/Fuks (2012) na osnovu uporedne analize redundance i njene učestalosti (engl. *redundancy repeat rate*) u tekstovima *Riblje čorbe* i različitim registrima srpskog jezika.

Literatura

- Dorđević, B. 1985. *Ravnodušan prema plaću*. Beograd.
 Dorđević, B. 1987. *Hej Sloveni!* Beograd.
 Janjatović, P. 1998. *Ilustrovana YU ROCK enciklopedija 1960–1997*. Beograd.
 Katnić-Bakaršić Marina. 1999. *Lingvistička stilistika*. Budapest.
 Kelih, E.; Fuks, L. 2012. Wiederholungsrate im Serbischen: Textsortenspezifische Aspekte. [u štampi]
 Matešić, J. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb.
 Okuka, M. 2008. *Srpski dijalekti*. Zagreb.
 Pogačar, M. 2008. Yu-Rock in the 1980s: Between Urban and Rural. *Nationalities Papers*, Vol.36, No. 5, 815-832.
 Pranjić, K. 1968. *Jezik i književno djelo*. Zagreb.
 Šćukanec, A. 2008. Glas r u hrvatskome, njemačkome i engleskome jeziku. *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik*, Vol.1 No. 5, 66-79.
 Tomc, G. 2003. We will rock YU. U: Djurić, D.; Šuvaković, M. (Ed.) *Impossible histories: Historical avant-gardes, neo-avant-gardes, and post-avant-gardes in Yugoslavia, 1918–1991*. Cambridge, 442-465.
 Андрић, Д. 2005. *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи и израза*. Београд.
 Клајн, И. 2003. *Творба речи у савременом српском језику. (Део 2, Суфиксација и конверзија)*. Београд.
 Ивић, П. 1985. *Дијалектологија српскохрватског језика. (Увод и итокавско наречје)*. Нови Сад.
 Ивић, П. 1994. *Српскохрватски дијалекти: њихова структура и развој*. Нови Сад.

Summary

This work conducts a linguistic and linguo-stylistic analysis of texts of the Serbian rock band *Riblja čorba*. Its goal is to sketch the unique idiolect universe of Borisav Bora Dorđević, the singer and songwriter of *Riblja čorba*, and to try to answer which diastatic variant of Serbian language these texts belong to. Analyzing some phonetic-phonological, morphological and lexical structures, an attempt is made to describe and explain the connection between the linguistic mechanisms which created those structures and the achieved effect in functional and topical song framework. The analysis is based on a corpus of 212 song texts.

Graz

(ladislav.fuks@uni-graz.at)
(emmerich.kelih@univie.ac.at)

Ladislav Fuks, Emmerich Kelih

³¹ Iz: *Neke su žene pratile vojnike, Sto godina samoće, Rokenrol za kućni savet, Odlazak u grad, Vrlo, vrlo zadovoljan tip, Ostani đubre do kraja.*

³² Iz: *Daj mi lovu, Pandorina kutija, Pogledaj dom svoj, anđele, Zašto uvek kurcu sviram, Ja ratujem sam.*

DIE KONSTRUKTION DES FREMDEN IM RUSSISCHEN MEDIALEN DISKURS

Einleitung

Russland ist weltweit Nummer zwei bei der Anzahl der Arbeitsmigranten. Laut der Bevölkerungsabteilung der Vereinten Nationen lebten 2010 geschätzte 12 Millionen Arbeitsmigranten in Russland. Die Immigranten kommen überwiegend aus dem Kaukasus und aus Zentralasien, aber auch aus den angrenzenden GUS-Staaten Ukraine und Moldawien. Allerdings kommen vor allem niedrig qualifizierte Arbeitskräfte. Sie besetzen unattraktive Arbeitsplätze, die bei der einheimischen Bevölkerung unbeliebt sind. Angesichts der immer größer werdenden Probleme der ethnischen Xenophobie und der Zunahme von Gewalt gegen Ausländer tritt das Thema „Migration und Migranten“ in Russland zunehmend in den Vordergrund. Die russische Gesellschaft ist in immer größerer Sorge um den Zuwachs von nationalistischen Stimmungen und Fremdenfeindlichkeit, die in allen Schichten der russischen Gesellschaft zu finden ist¹ (vgl. Mukomel 2006:4).

Unbestritten ist, dass Massenmedien für die öffentliche Wahrnehmung der Migranten durch ihre Berichterstattung von zentraler Bedeutung sind, denn das Migrantentbild vieler Menschen entspringt nicht aus direkten Erfahrungen, sondern wird durch Information der Medien geprägt. Durch die Art und Weise der Berichterstattung machen Massenmedien Angebote zur Deutung von Ereignissen und haben somit nicht nur eine Verantwortung für das, was veröffentlicht wird, sondern tragen Mitverantwortung dafür, wie dieses wahrgenommen wird. Massenmedien können so gesehen das Zusammenleben von Menschen beeinflussen. Im Hinblick auf die wachsende Fremdenfeindlichkeit in der russischen Gesellschaft stellt sich die Frage, welches Bild von Migranten die Printmassenmedien, die ein mehrfaches Millionenpublikum erreichen, vermitteln und durch welche diskursiven Mittel dieses konstruiert wird.

1. Untersuchungsmaterial und Methode

Aufschluss über die Komponenten des medial konstruierten Migrantentbildes kann eine Analyse geben, die sowohl diskursiv-sprachliche Mittel als auch Formen der visuellen Kommunikation, welche Text und Bild kombinieren, berücksichtigt. Untersucht werden sollen daher die Benennungen für die betroffene Gruppe, Metaphern im Zusammenhang mit Migration, Inhalte der Berichterstattung und Bilder, die Zeitungsartikel begleiten. Bei der Auswahl der Medienprodukte orientierten wir uns an den führenden überregionalen russischen Printmedien und konzentrierten uns auf aktuelle Medien-erzeugnisse aus dem Jahr 2011. Als Materialbasis wurden Beiträge aus den beliebten

¹ Gründe für die Besorgnis sind unter anderem die Märsche von russischen Nationalisten, häufige Übergriffe gegen Nicht-Russen und gegen gebürtige Russen nichtslavisches Aussehens und die jüngsten Ereignisse auf dem Moskauer Manegen-Platz. Im Dezember 2010 kam es auf dem Manegen-Platz nach der Tötung eines Fußballfans durch einen Zuwanderer aus dem Nordkaukasus zu blutigen Ausschreitungen tausender Ultrationalisten, vermeintlicher Fußballfans, gegen Migranten aus dem Kaukasus und Zentralasien.

**DIE WELT DER SLAVEN
SAMMELBÄNDE · СБОРНИКИ**

Herausgegeben von
Peter Rehder (München) und Igor Smirnov (Konstanz)

Band 46

2012
Verlag Otto Sagner
München – Berlin – Washington, D.C.

**BEITRÄGE DER
EUROPÄISCHEN SLAVISTISCHEN
LINGUISTIK
(POLYSLAV)**

Band 15

Herausgegeben von
Ekaterina Kislova, Katarzyna Knapik-Gawin,
Emilia Kubicka, Kamil Szafraniec,
Martina Tomancová, Sonja Ulrich

2012
Verlag Otto Sagner
München – Berlin – Washington, D.C.